

Eszmények és kényszerűségek között az internátusban

Kecskemét, 2015.április 25.

Az előadás vázlata

1. Volt diákok emlékei (az elmúlt 100 évből)
2. Beavatási rítusok az internátusban (két iskolaregény és egy szakdolgozat alapján)
3. Nevelőtanárok
4. A digitális generáció kihívásai

1. Volt diákok emlékei (Visszaemlékezések részletei)

*„Nevelőink között voltak **meghatározó személyiségek**. Egyik nevelőtanárunkról évek múlva is csak szuperlatívuszokban tudunk beszélni, mert a vele eltöltött tanév valódi közösséggé formálta az új kollégium lakóit. Az a fajta nevelő, aki együtt örül és együtt szenved az övéivel, aki nagymamám halálakor velem együtt sírt, mert nem volt, aki segített volna gyászolni. Ő az, aki hívő emberként nemcsak a kollégiumi rend betartását tartotta szem előtt, hanem a mi hitbeli épülésünket is.*

Természetesen vannak ellenkező előjelű emlékeink is, amikor a nevelő saját előbbre jutásáért követett el velünk szemben árulást. Mellette megtanultuk, hogy a lelkipásztorok titok nem is annyira titok, és bármikor visszaélhetnek bizalmunkkal.” (lelkésznő)

„Mikor beköltöztünk az első fontos benyomást a kollégiumban nem a tanárok, vagy a kollégiumi nevelők tették rám, hanem a szobafőnököm. Nagyon kedvesen, segítőkészen fogadott mindnyájunkat, és biztosított afelől, hogy mindenben számíthatunk a segítségére. Nem csalódtunk benne, valóban összetartotta az elsős szobát. Már ekkor, az elején az a vágy ébredt bennem, hogy egyszer, ha elérem, én is szobafőnök szeretnék lenni. (...) Jó volt ,majdnem kortárs’ pozitív példákat látni kezdő kolisként. De persze nemcsak pozitív példákkal, hanem elrettentőkkel is találkoztunk elsőként.” (lelkész, vallástanár)

Sárospatak 1871 Hallgató János visszaemlékezése 1929-ben:

A szoba korábban tanterem lehetett. „Tizenhatan laktunk benne. Csak egy szoba volt a mienknél nagyobb(...) amelyben huszan laktak. (...) A szoba közepén egy hosszú asztal állt, amely fekete színű volt valamikor, de a sok dohányvágástól a széle úgy ki volt csorbítva, hogy a zsibvásáron aligha adtak volna érte egy forintot. Székünk csak egy volt, s az is háromlábú. A többi összetört és feltüzeltük, s így ládák pótolták nálunk a székeket. A mi szobánkban gyűlt össze minden nap csengetés előtt fél órával az egész hetedik osztály, azok is, akik a városban laktak. Körülbelül 40-45 ember. Itt készítettük el talpig érő pipafüstben a szószedeteket, továbbá a számtani és mértani példákat.”

„Most, amikor 58 év múlva visszagondolok ezekre az időkre, kicsordúl a szememből a könny: a hála könnye a mi jó Alma Materünk iránt.”

Az alkalmazkodás kényszere

Tóth-Máthé Miklós által felsorolt „diákcsínyek”:

- ágyrogyasztás
- kivezetés
- lepedő alá tett súrolókefe vagy döglött egér;

Szabó Magda: „Ezt is meg kell tanulnod, hogy az ember nem kérdez, anélkül engedelmeskedik.”

A szobaelső rendreutasító szavának engedelmeskedni, a társak iránt testvéri szeretettel, kímélő gyöngédséggel viselkedni, csend és rend megzavarását kerülni ...minden bennlakónak szoros kötelességüknek „ismerjék.”

Egyházkerületi Közgyűlés határozata
44/1872(Tiszántúl)

2. Beavatási rítusok az internátusban

Az átmeneti rítusok az emberi élet fontos átmeneteihez (korszakváltás, állapotváltás) köthetők.

- **elválasztó** rítusok (kivezetés az elhagyandó állapotból)
- **átmenet** (várakozó állapot)
- **befogadó** rítusok (új állapotba vezetnek)

Megerősítés és élmény a közösség és a beavatandó számára is.

A beavatás folyamata a nyolcvanas évek egyházi kollégiumaiban

Méhes Károly : Hegymenet és Perjéssy-Horváth Barna: Kollégium blues című regényeiben

Az internátus, mint a beavatás tere

A beavatás három fokozata:

- - *elkülönítés* (otthonról való elszakadás)
- - *próbák* (fizikai és lelki)
- - *visszatérés a társadalomba, immár* beavatottként.

Perjéssy Horváth nézőpontja a beavatást végző évfolyamé,
Méhes a gimnáziumba bekerülő kisdíák emlékeit idézi fel a
beavatódás stációiról.

A beavatódás lépcsőfokai

(kortárs hierarchia szerepe a normák közvetítésében)

„Amikor az újszülött jövevény beteszi a lábát a főbejáraton (...) nem tud semmit. (...) Fölveszik az egyik osztályba, de még nem ismeri a házirendet, nem tud semmit az intézményről, az épületről... és ami a legfőbb: dunsztja sincs a szabályokról, az írott és íratlan törvényekről.” (Perjéssy-Horváth 21.)

Elsős avatás

„Odaadunk nektek néhány alapművet a magyar irodalomból.(...) Ennek a megtanulására van három és fél hónapotok. Húsz vers. Ezt kikérdezzük aznap. Ezenkívül készülnötök kell egy kulturális műsorral, amit rátok bízunk, de ne marháskodjátok el, mert annak kellemetlen következményei lehetnek. Az avatás éjfélig tart a többség számára.”

(Perjéssy-Horváth 67.)

A bevonódás folyamata

- *„Aki idegen, azt vezetni kell. Szívesen vállalom, mert már rég nem vagyok idegen, elvégre itt lakom(...) érzem, hogy ittlétem egyben ide tartozás, és annak, aki idegenként jön, csupa olyasmit mesélhetnék, amit csakis én tudok.(...) Tanulmányozom a felsőbb éveseket is, akik már végzett idegenvezetők.(...) És ezentúl ott állok én is, szinte naponta a csoportok élén a gimnáziumi boltív alatt. (...) Két éven át megy ez így. (...) Én mindent tudok, ők semmit. Én itthon vagyok, ők az idegenek.” (Méhes 148-151)*

Kollégiumi beavatási rítusok, az átmenet rítusai

47 huszonéves volt kollégista válaszai alapján (Túlnyomó többségük református internátus lakója volt) (Debrecen, Sáropatak, Miskolc)

Amikor végzős kollégista voltam, igyekeztem, hogy példaként tekintsenek rám az alsóbb évesek. (Értékelés 1-5 közötti skálán)

Törekedett rá 66% Nem volt ilyen célja: 15%

Amikor végzős kollégista voltam, úgy éreztem, hogy jogom van az elsősök feletti hatalomra.

Igen: 45% nem 47%

Amikor végzős kollégista voltam, kértem szívességet az elsősöktől.

Igen: 49% nem: 32%

Az első évesek egyetértenek azzal, hogy a feladatok elvégzésével a közösség tagjává válnak?

Igen: 28% Nem ért egyet: 59%

3. A nevelőtanárok (néhány vélemény)

(Liska Ilona: Nevelőtanárok In: Iskolakultúra 2004/9 15-27)

- „Minden pedagógust, aki pedagógiai pályára megy, én kollégiumba küldeném először. Tudniillik itt találkozik olyan problémával közvetlenül, amikor nem csak órát ad és hazamegy, hanem a gyerekekkel kell foglalkozni. Tehát **az empátia, ha valahol, akkor a kollégiumban fejlődik ki az emberben** olyan szintre, ami aztán később nagyon üdvös lenne, hogy a másik helyen is előjönne.”

- „Én azt gondolom, hogy ezt **mindenki ugródeszkának tekinti**. Nem szeretnék én sem véglegesen itt maradni, holott nagyon jól érzem magam. De épp azért, mert család van mögöttem, nem tudnám ezt örökké csinálni. Mert a gyerekeim megsínylik, hogy nem vagyok otthon. Eddig itt nagy volt a vándorlás. Most egy nagyon jó csapat van együtt, azt mondják. Nagyon szeretnék, hogy ha ez így maradna. De hát mindannyian szenvedünk attól, hogy nincs magánélet, nehéz a családdal találkozni, összeegyeztetni. Sok áldozatot kíván a többiek részéről, a családtól.”

- „**Itt a nevelés az alapvető**. Az iskolában nyolc órától fél kettőig tanárnő vagyok, itt meg Szilvi. Ez az talán, amit már nem is akarok megváltoztatni. Az osztályom-béli tanulók is tegeznek, mintha csak a nevelőtanáruk lennék, nem az osztályfőnökük. Az az igazság, hogy nagyon gyerekközpontú vagyok, és elsősorban az ő érdekeiket nézem. Őszintén bevallom, hogy nagyon-nagyon sokszor nem szoktam beárusítani őket.”

- „**Mi konzervatív intézmény vagyunk**. Ezt a konzervatív felfogást mi értéknek próbáljuk kezelni. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy ez találkozik a hozzánk érkező gyerekek szüleinek elképzeléseivel is. Az intézménnyel való elégedettség felmérésére rendszeresen meg szoktuk kérdezni a szülők véleményét. Az egyik legfontosabb értéknek jelölik meg a szülők is e felfogásunkat. Náluk a hagyományos nevelési rendszer tehát érték.”

Jellegzetes attitűdök

- - **szülőpótló, elfogadó, támogató** „Kaptam egy klassz kis csoportot, lányokat, természetesen. Októberre egy olyan szuper kis társaságot tudtam összekovácsolni belőlük, akik megvédték egymást, és végül is majdnem családi volt a viszony. Lehet, hogy nem illik, mert biztos, hogy nem illik, de éjszakákat beszélgettünk végig, úgy hogy ültünk a folyosó végén és jöttek a gyerekek és dumáltunk, és megbeszéltük minden problémájukat. Olyan dolgokat, amiket a szülőkkel nem tudnak megbeszélni.”
- - **problémamegoldó, fejlesztő** „Ha azt veszem észre, hogy hallgat rám az a gyerek, és meg tudom győzni arról, ami őt megvigasztalja, vagy pedig a tanulmányi eredménye, ha gyenge, és rávilágítok, hogy mit kellene csinálni, és követi, amit tanácsolok, akkor annak nagyon örülök. De nagyon el vagyok keseredve, ha levegőnek néz, mert erre is van példa. Amikor leülünk, beszélgetünk, akkor szépen hallgat meg bólogat, hogy most már azt fogja csinálni, de csodálkozva veszem észre egy hét múlva, hogy semmi nem változott. És rossz ezt megszokni, hogy erre még csak orvosságot sem látok. Mert én nem adhatok neki egyest, mert így viselkedik, nem tudom megfenyíteni, csak újból elővenni és újból elővenni, hogy nem jól csinálja.”
- - **hűvösen távolságtartó, közömbös** „Nem mondom azt, hogy távolságot óhajtok tartani, de úgy vagyok vele, hogy a magánélet az nem ide való. Ezt próbálom úgy alakítani, hogy nem baj, hogyha ők mindenkinek kitárulkoznak, ez nem probléma, ez nem gond. Aki akarja, elmondja, meghallgatom, de nem muszáj bizonyos mélységbe belemászni. Ez nem szükséges.”
- - **szigorú, tekintélyelvű** „Természetes, hogy mint felnőttre felnéznek ránk, és megteszünk mindent, annak érdekében, hogy ez a tekintély fenn is maradjon. Ha a személyes példamutatás eszközével nem élnénk, akkor nem tudnánk őket fegyelmezni. Meg kell szerezni a tekintélyt, személyes példaadással, illetve a hozzájuk való viszonyulással. Az esetek döntő többségében sikerül fegyelmezni a gyerekeket.”

Jellegzetes pályarajzok

1. fiatalok (30 év alatt), akik nem tudtak elhelyezkedni szakuknak megfelelően. Jellemző, hogy továbbtanulnak a jobb állás reményében.
2. Idősebb, tapasztalt tanárok. Nem nevelőtanárként kezdték, valamilyen kényszerhelyzet miatt kerültek jelenlegi helyükre. (lakóhelyváltás, iskola átszervezése, munkahely elvesztése).
 - időközben megszerették, nem akarnak váltani.
 - beletörődtek a helyzetükbe, nincs energiájuk változtatni rajta.

Református iskolák tanárainak felekezeti megoszlása

- Bacskai Katinka: Református iskolák tanárai (2008)
- 800 kérdőívből visszaérkezett 169, a válaszadók 24%-a vezető (igazgatóhelyettes, munkaközösség vezető)
- Magyarországon a 25-59 éves korosztályban az „Egyház tanítása szerint vallásos” réteg 9%.
- Református iskolák tanárai közt: 52%.
- Református: 64%
- Római katolikus: 33%
- Egyéb: 3%

A református iskolák típusai

- **Tradíciók továbbörökítésének elvén szerveződő modell**
(Hagyományos református kollégiumi tradíciókat követő nevelés. Az iskola szigorú normákat közvetít. A normák közvetítésében kiemelt jelentőségű a közösség. A diákok és tanárok közti viszony szoros, tekintélyen alapuló. Gyülekezet-iskola kapcsolata erős.)
- **Tradíciók újraértelmezése elvén szerveződő modell** (másodlagos cél: hídverés a modern világból érkező fiatalok és a református tradíció között. A tanár-diák kapcsolat partnerségen alapul. A legkevésbé szigorú. Erős közösségi önszerveződés. Domináns a szülővel kialakított kapcsolat.

Hatékony oktatás elvén szerveződő modell

- Másodlagos cél: A diákok minél eredményesebb, hatékonyabb oktatása. Az iskola életében az oktatáshoz kötődő szerepek a legfontosabbak, a közösségi élet formáinak megteremtése kevésbé hangsúlyos. A tanár-diák viszony kevésbé szoros, mint a két másik modellben. Bibliai szemlélet főleg a hittanhoz kapcsolódó tárgyakban jelenik meg.

Miért választanak felekezeti fenntartású iskolát nem keresztyén családok?

- **Művelődéscentrikus** típus (széles látókört biztosító gazdag kulturális életet várnak, önzetlenebb, lelkiismeretesebb, közvetlenebb, igényesebb tanárokat feltételeznek, szerintük itt mások a diákok.)
- **A béke szigetét keresők** (biztonságos körülmények iránti vágy)
- **Erkölcsei tartásra vágyók** (szerintük az egyházi iskola célja nyitott szellemű emberek formálása)
- **Rossz társaságból kitörni próbálók** (Az egyházi iskola szigorúbb, jobban fegyelmez, máshol szabadabb a légkör, a világi iskolák nyitottabbak.)
- **Vallásos elitiskolát keresők** (Segíti a karrierépítést, színvonalasabb a képzés, kapcsolati tőke) (Pusztai Gabriella: Iskola és közösség, 2004)

Szaktárnet 2015 felmérés vonatkozó eredményei

- Debrecen felsőoktatási régió vonzáskörzete határon innen és túl.
- Az anyaországban élő, itt is tanuló egyetemisták, (túlnyomó többségükben jövő pedagógusok) vallással kapcsolatos beállítódásai.
- 1099 válasz alapján

A hallgatók vallásossága középiskolájuk típusa szerint (%)

	Állami (N=914)	Egyházi (N=175)	Alapítványi (N=10)	Magán (N=3)
Vallásos vagyok és az egyház tanításait törekszem követni	8	39,4	10*	0
Vallásos vagyok a magam módján	40,5	42,9	60*	33,3*
Nem tudom megmondani, hogy vallásos vagyok-e vagy sem	9,1	7,4	10*	0
Nem vagyok vallásos	32,5	6,3	0	66,7*
Határozottan nem vagyok vallásos, más meggyőződéssem van	10	4*	20*	0
Összesen	100	100	100	100

4. A digitális generáció kihívásai

- Digitális Nemzedék Konferencia 2012-től évente. Egyetlen előadás sem foglalkozott kollégiummal. „A virtuális világban nincs tisztelet.”
- „ ... megváltozott a világ, és a régi típusú tekintély, bizalom és tisztelet fogalmai felülíródtak mára. A harminc felettiek poroszos tekintélytiszteletben nőttek fel, ahol a gyerek volt a tanuló, a szülő és a tanár a tekintélyszemély. (...) A régimódi szülői tekintély talán már nem is létezik. A mai formának a kihívása ma már nem alanyi jogon jár, hanem olyan dolog, amiért meg kell küzdeni. Olyan felnőttek kell lenni, akire fel lehet nézni, aki egyenesen és érthető módon kommunikál.” (Tari Annamária)
- Az internet hatásai: láthatatlanság, határok elvesztése, feloldódás, valódi hierarchia hiánya, magamutogatás, „bármikor kiléphetek a helyzetből” érzése, kontroll hiánya, szemtől szembe kommunikáció elvesztése, pontatlanul megfogalmazott érzelmek, felszínesség, hárítás (a dolgokat nem kell komolyan venni)
- A 10-17 évesek 80 százaléka napi több órán át online. Vannak olyan fiatalok, akik akár napi 11 órát töltenek a gép előtt. **elvesztése, feloldódás, valódi hierarchia**

Kihívások az internátusban

- - technikai (hogyan illeszthetők be a digitális eszközök az internátus rendjébe? (nevelők és diákok szerint) Mit mond a házirend, milyen a gyakorlat?)
- - tartalmi: Kollégiumi hierarchia, az idősebbek tisztelete vs. a neten mindenki egyenlő. A tekintély nem jár alanyi jogon, ki kell érdemelni.
- - A nevelő mennyire felkészült az új kérdések kezelésére? (Fordított szocializáció, digitális bevándorló, mint tekintélyforrás?)

A kollégiumi évek során fordult-e elő, hogy szilencium alatt használtad mobil telefonodat, vagy más elektronikus eszközt?

1. Nem, soha.
2. Havonta egy-két alkalommal.
3. Hetente egyszer-kétszer.
4. Szinte minden nap.

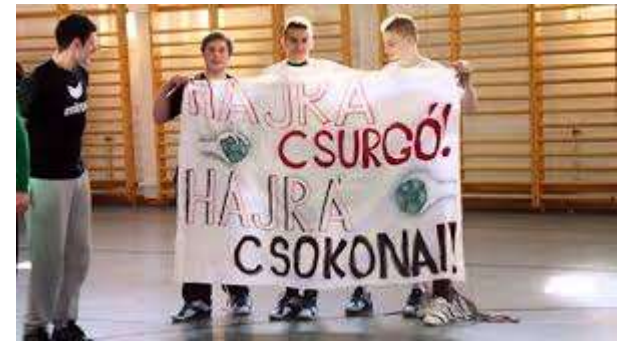
Válaszadók: 41 fő (középiskolások, egyetemisták)

Eredmények

soha	1 fő
havonta egyszer-kétszer	2 fő
hetente egyszer-kétszer	10 fő
szinte minden nap	28 fő

Református diákothonok
2013 szeptember

Hermász: Pásztor

